

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Сумська філія

Кафедра юридичних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

**з навчальної дисципліни «Дізнання» обов'язковий
компонент**

**освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузь знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 262 Правоохоронна
діяльність (поліцейські)**

**за темою: «Порядок проведення слідчих (розшукових) дій під час
дізнання»**

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою Сумської філії
ХНУВС
Протокол від 29.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри юридичних дисциплін (протокол № 1 від 29.08.2023)

Розробник:

1. Викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ Матус В.В.

Рецензент:

1. Доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС, кандидат юридичних наук Пономарьова Я. О.

ПЛАН ЛЕКЦІЇ

1. Поняття і значення слідчих (розшукових) дій, умови та підстави їх проведення.
2. Класифікація слідчих (розшукових) дій та їх види.
3. Процесуальна характеристика окремих слідчих (розшукових) дій.
4. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії та підстави їх проведення.
5. Поняття, види та система негласних слідчих (розшукових) дій.
6. Організація проведення та фіксація результатів негласних слідчих (розшукових) дій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.09.2023).
1. Кримінальний процесуальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 12 серпня 2021 р.: Офіц. текст. К.: Алерта. 2019. 324 с.
2. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 №114/1042/516/1199/936/1687/5 URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> (дата звернення: 01.09.2023).
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р № 1402-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення 01.09.2023)
4. Про прокуратуру. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 01.09.2023)
5. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року. Дата оновлення 20.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 01.09.2023).
6. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3460-17/conv> (дата звернення 01.09.2023)
7. Кримінальний процес України у 2-х част.: ч. 1: Досудове провадження: підручник / Бойко О.П., та ін. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; 2017. 327 с.

8. Кримінальний процес : підруч. Кол. авт. ; кер. авт. кол. д-р юрид. наук, доц. О.Ф. Кобзар. У 2-х ч. Ч. 2. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 235 с.
9. Кримінальний процес. Особлива частина (альбом схем) навч. посіб. /Л.Д. Удалова та ін. Київ: Центр учбової літератури. 2015. 224 с.
10. Кримінальне процесуальне право України Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр учбової літератури. 2015. 216 с.
11. Кримінальний процес України: загальна частина: підручник О.О. Волобуєва та ін. Київ: ВД Дакор 2015. 172с.
12. Молдован В.В., Молован А.В., Канавець Р.С. Кримінальний процес України: лекції. Процесуальні документи. Навчальний посібник. 2-ге вид. із змін та доп. К.: Алерта, 2016. 360 с.
13. Сербін М. М., Солдатенко О.А. Практикум з кримінального процесу : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 84 с.
14. Багрій М. В., Луцик В. В. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні: монографія. Тернопіль, 2014. 308 с.
15. Солдатенко О.А., Матвієнко Є.І. Процесуальний порядок та підстави проведення обшуку за новими змінами до кримінального процесуального кодексу // Використання сучасних досягнень криміналістики у боротьбі зі злочинністю: матер. XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції. ДЮІ МВС України. м. Кривий ріг. 2019. С. 69-72.

ВСТУП

Під час досудового розслідування кримінальних проступків дізнавач виконує дії і рішення, передбачені або зумовлені кримінальним процесуальним законом. Ці дії та рішення різні, кожне з них, як правило, має свої завдання, виконати які прагне слідчий.

Процесуальні дії, незалежно від їх безпосереднього завдання, сукупності спрямовані на всебічне, повне й неупереджене кримінальне провадження. У такому значенні всі процесуальні дії дізнавача у кримінальному провадженні, здавалося б, повинні називатися слідчими. Однак в юридичній літературі прийнято називати слідчими лише ті процесуальні дії дізнавача, які на відміну від інших (обрання запобіжних заходів, роз'яснення прав учасникам процесу тощо), спрямовані на виявлення, перевірку і закріплення доказів.

1. Загальна характеристика процесуальних дій та їх класифікація

Досудове розслідування являє собою сукупність різноманітних процесуальних дій, тобто дій органів досудового розслідування, прокурора, регламентованих кримінально-процесуальним законом.

За традицією всі дії, які проводяться під час провадження досудового розслідування, називаються процесуальними діями. В залежності від завдань, які вирішуються під час провадження цих дій, їх можна умовно поділити на три відносно самостійні групи:

1. **Слідчі дії** – як процесуальні дії дослідницького характеру, за допомогою яких орган досудового розслідування чи прокурор вирішують завдання, пов'язані з виявленням, закріпленням і дослідженням доказів під час досудового провадження.

В свою чергу всі слідчі дії поділяються на:

а) **Слідчі (розшукові) дії**, тобто дії, які спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Закон передбачає проведення таких слідчих (розшукових) дій:

- допит (ст. 224-226 КПК України);
- пред'явлення для впізнання (ст. 228-229 КПК України);
- обшук (ст. 234 КПК України);
- огляд (ст. 237-239 КПК України);
- слідчий експеримент (ст. 240 КПК України);
- освідування особи (ст. 241 КПК України);
- проведення експертизи (ст. 242 КПК України);
- отримання зразків для експертизи (ст. 245 КПК України).

б) **Негласні слідчі (розшукові) дії** - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню. Всі негласні слідчі (розшукові) дії можливо (доцільно) розподілені на дві групи.

До **першої групи** слід віднести негласні слідчі (розшукові) дії, які пов'язані із втручанням у приватне спілкування особи, а саме:

- аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України);

- накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України);
- огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України);
- зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України);
- зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України).

Другу групу негласних слідчих (розшукових) дій утворюють інші форми та види (методи) втручання у сферу особистого та сімейного життя особи, а саме шляхом:

- обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України);
- установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України);
- спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України);
- аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України);
- контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України);
- виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України);
- негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України).

2. Дії, які направлені на забезпечення кримінального провадження — це дії, які застосовуються з метою досягнення дієвості кримінального провадження. До них відносяться:

- 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід (глава 11 КПК України);
- 2) накладення грошового стягнення (глава 12 КПК України);
- 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (глава 13 КПК України);
- 4) відсторонення від посади (глава 14 КПК України);
- 5) тимчасовий доступ до речей і документів (глава 15 КПК України);

- 6) тимчасове вилучення майна (глава 16 КПК України);
- 7) арешт майна (глава 17 КПК України);
- 8) затримання особи (глава 18 КПК України);

3. Інші процесуальні дії, які спрямовані, перш за все, на забезпечення прав осіб, які беруть участь у справі (ознайомлення з відповідними постановами потерпілого, цивільного позивача чи цивільного відповідача, роз'яснення і забезпечення цим особам їх прав, складання слідчим постанов тощо).

Послідовність та кількість слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, які необхідно провести у кримінальному провадженні, залежить від конкретних обставин і повинні визначатись особою, яка провадить розслідування. У необхідних випадках це також можуть вирішувати прокурор, керівник органу досудового розслідування.

Кримінальна процесуальна класифікація слідчих дій.

Однак, в кримінальній процесуальній науці не сформована загальноновизнана класифікація слідчих дій. Відмінності в класифікаціях слідчих дій, запропонованих різними авторами, викликані тим, що кожен з них в системі слідчих дій досліджує лише окремі види слідчих дій по обраним підставам їх диференціації. На наш погляд, класифікація слідчих дій повинна ґрунтуватися на розумінні (дусі) і нормі (букві) кримінального процесуального закону.

У зв'язку з класифікацією слідчих дій значну актуальність має вірне тлумачення змісту КПК України. Відсутність в КПК норми, яка містить повний перелік слідчих дій, призводить до різного тлумачення закону в юридичній літературі і на практиці.

На нашу думку, кримінальну процесуальну класифікацію слідчих дій доцільно провести за наступними підставами:

1. За цільовим призначенням:

- а) доказові (пізнавально-інформаційні) слідчі дії, безпосередньо спрямовані на збирання та перевірку вже отриманих доказів (огляд, слідчий експеримент, обшук, допит, очна ставка, пред'явлення для впізнання);
- б) організаційні слідчі дії, проведення, яких пов'язане із створенням умов

для отримання доказів (ексгумація трупа, отримання зразків для судової експертизи, тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом);

2. За метою доказування:

а) дії, спрямовані на збирання доказів — до них відносяться допит, огляд та інші;

б) дії, спрямовані на перевірку доказів. До складу перевірочних по своїй природі слідчих дій входять, слідчий експеримент, пред'явлення для впізнання та інші.

3. За особливостями взаємного зв'язку - базові і похідні слідчі дії. У главі 20 КПК України базовою слідчою дією є допит, а пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент - похідні слідчі дії, що проводяться за результатами допиту і т.д.

4. За особливостями прийняття кримінального процесуального рішення – слідчі дії, що проводяться на підставі:

а) ухвали слідчого судді – обшук, огляд, аудіо-, відеоконтроль особи, накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції та інші;

б) за постановою прокурора — освідкування особи, ексгумація трупа, контроль за вчиненням злочину;

в) за постановою слідчого — допит, у разі, якщо сторона кримінального провадження чи потерпілий заперечує проти здійснення дистанційного досудового розслідування (ч.3 ст.232 КПК України) ;негласні слідчі (розшукові) дії передбачені в статтях ст. 260 «Аудіо-, відео-контроль особи», ст. 261 «Накладення арешту на кореспонденцію», ст. 262 «Огляд і виїмка кореспонденції», ст. 263 «Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж» та ст. 264 «Зняття інформації з електронних інформаційних систем» **якщо вони проводяться з відома особи (власника, володільця або утримувача цієї інформації).** Також не потребує дозволу слідчого судді здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не

пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України)

5. За необхідності присутності понятих:

а) слідчі дії, які проводяться в присутності понятих: обшук, огляд, освідчування особи, слідчий експеримент, огляд і виїмка кореспонденції;

б) слідчі дії, які проводяться у відсутності таких: допит, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, річчю або місцем, аудіо-, відеоконтроль місця, контроль за вчиненням злочину

6. За суб'єктом:

а) одноосібні — т.б. слідчі дії проводяться слідчим одноособово, без допомоги інших осіб: допит.

б) колективні. До колективних слідчих дій відносяться, насамперед, ексгумація трупа, освідчування особи, де запрошується судово-медичний експерт, огляд і виїмка кореспонденції, накладення арешту на кореспонденцію — до проведення цих слідчих дій слідчий залучаються співробітники установ зв'язку (ч. 1 ст. Ст. 162 КПК).

7. По об'єкту, на який спрямована слідча дія, в КПК виділені підвиди окремих слідчих дій. Наприклад, законодавець передбачає такі різновиди огляду: огляд місцевості, приміщення, речей і документів (ч. 1 ст. 237 КПК України); огляд трупа (ч. 2 ст. 238 КПК України), огляд трупа, пов'язаного з ексгумацією (ст.239 КПК України). Різновидами допиту є допит свідка (ст.224 КПК України), допит підозрюваного, допит потерпілого.

8.За змістом

а) однорідні. Однорідне слідчі дії мають єдину природу і не містить елементів інших слідчих дій (огляд, допит та ін.)

б) комплексні. У комплексній дії зустрічаються елементи декількох слідчих. До комплексних СД відносяться пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент. Так, згідно зі ст. 240 КПК України слідчий експеримент включає в себе елементи допиту та огляду.

9. За стадіями кримінального судочинства - дії, що проводяться під час досудового провадження і судового розгляду.

10. За часом проведення - невідкладні та інші. Практика розслідування

злочинів свідчить про те, що в якості невідкладних слідчих дій найчастіше проводяться огляд місця події, допити потерпілих, свідків-огляд, обшук. Інші слідчі дії проводяться залежно від конкретних обставин і повинні визначатись особою, яка провадить досудове розслідування.

Загальні правила провадження слідчих (розшукових) дій

Процесуальний порядок проведення СРД встановлено в кримінальному процесуальному законі. Недотримання процесуальних правил проведення СРД є порушенням закону й тягне за собою недійсність проведених дій і недопустимість одержаних унаслідок їх проведення доказів. Недопустимі докази, відповідно до ч. 2 ст. 86 КПК України, не може бути використано під час прийняття процесуальних рішень, на них не може посилатися суд, ухвалюючи судові рішення.

Відповідно ст. 401 КПК України, дізнавач під час проведення дізнання **користується повноваженнями слідчого**. Дізнавач несе відповідальність за законність і своєчасність проведення дізнання.

Загальні правила проведення слідчих (розшукових) ді - це кримінальні процесуальні норми, що регламентують кожен слідчу дію (ст. 223 КПК). При цьому треба мати на увазі, що в судових стадіях кримінального процесу діють дещо інші правила проведення слідчих дій, характерні для змагальної моделі розслідування (ст. 351-361 КПК).

Загальні правила становлять процесуальну форму проведення слідчих дій, які поділяються на три групи норм, що регламентують: 1) умови їх проведення; 2) процедуру, 3) заходи, що гарантують проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Ці три групи є не що інше, як узагальнені гіпотези, диспозиції і санкції для інституту слідчих дій.

1. Перший елемент процесуальної форми слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій - це умови їх проведення. Вони складаються з умов загального та спеціального характеру.

Загальні умови проведення слідчих дій охоплюють:

1) наявністю внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру

досудових розслідувань (за винятком огляду місця події (ч. 3 ст. 214 КПК України);

2) Сліді (розшукові) дії можуть бути проведені виключно у межах строків досудового розслідування. Проведення слідчих (розшукових) дій після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України).

3) наявність спеціальних та процесуальних підстав. Під спеціальною підставою розуміються фактичні дані, що дають слідчому право самостійно визначати напрям розслідування, тактику і підстави для прийняття рішень про проведення тих чи інших слідчих дій. Оскільки ряд слідчих дій зачіпає конституційні права громадян та інтереси третіх осіб, то процесуальні підстави для проведення слідчих дій можуть вимагати спеціальної процесуальної форми. В залежності від форми прийняття такого рішення слідчі дії умовно можна розділити на чотири групи:

а) не потребують процесуальних рішень – допит (ст.224 КПК), пред’явлення для впізнання (ст.228-229 КПК);

б) вимагають спеціального рішення слідчого у формі постанови — це негласні слідчі (розшукові) дії передбачені в статтях ст. 260 «Аудіо-, відеоконтроль особи», ст. 261 «Накладення арешту на кореспонденцію», ст. 262 «Огляд і виїмка кореспонденції», ст. 263 «Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж» та ст. 264 «Зняття інформації з електронних інформаційних систем» **якщо вони проводяться з відома особи (власника, володільця або утримувача цієї інформації)**. Також не потребує дозволу слідчого судді здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов’язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України)

в) вимагають постанови прокурора — освідчування особи (ч.2 ст.241 КПК,), огляд трупа, пов’язаний з ексгумацією (ч.1 ст.239 КПК), контроль за вчиненням злочину (ст.271 КПК);

г) потребують ухвали слідчого судді — обшук (ст.234 КПК), огляд (ст.237

КПК) та інші.

4) належного учасника проведення слідчої дії, який, по-перше, не підпадає під підстави для відводу і, по-друге, у встановленому законом порядку прийняв матеріали до свого провадження або отримав доручення для проведення слідчої дії;

5) місце і час проведення слідчої дії. Місце проведення слідчої дії визначається місцем розслідування, тобто територіальною підслідністю справи. У необхідних випадках слідчі дії проводяться в іншому місці, куди слідчий виїжджає особисто або надсилає окреме доручення (ст. 218 КПК України). Слідчі дії не повинні проводитися у нічний час (з 22 до 6:00 години), за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного (ч.4 ст. 223 КПК).

6) забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії осіб, чий права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені (ч.3 ст.223 КПК).

7) обов'язкова наявність понятих, за винятком випадків застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Хоча, обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії (ч.7 ст.223 КПК).

8) хід і результати процесуальних дій повинні фіксуватися у відповідних протоколах (ч.1 ст.104 КПК)

Спеціальні умови проведення слідчих дій. Для будь-якої слідчої дії законом передбачено спеціальні умови, наявність яких дозволяє правильно визначити, чи потрібна слідча дія в даній конкретній ситуації.

До їх числа відносяться, перш за все, підстави для проведення слідчих дій: наявність відомостей про те, що необхідно отримати докази певного виду за допомогою саме цих дій. В якості підстави виступають конкретні дані, а в багатьох випадках - судові докази (наприклад, для тих слідчих дій, які

проводяться за судовим рішенням).

Неправильне визначення підстав слідчих дій веде до незаконної підміну одних слідчих дій іншими. Так, на практиці зустрічаються випадки, коли замість експертизи проводять слідчий експеримент і т. д. Це веде до необґрунтованості подібних дій і може спричинити за собою втрату ними доказового значення.

До спеціальних умов проведення слідчої дії відносяться також вимоги, що пред'являються до кола його учасників та їх правовим статусом (прав і обов'язків). Вони можуть бути обов'язковими і факультативними. Обов'язкове коло учасників у ряді випадків передбачений законом (наприклад, законний представник, педагог або психолог - ст. 226 КПК, поняті – п.7 ст. 223 КПК, судово-медичний експерт або лікар - ст. 238, 239 КПК). Інші особи залучаються слідчим факультативно, за своїм розсудом. Однак слідчий зобов'язаний забезпечити право сторін на участь у слідчих діях, що проводяться за їх клопотанням (ч.6 ст.223 КПК).

Також, спеціальною умовою, наприклад, для проведення впізнання особи є попередній допит впізнаючої особи про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу (ч. 1 ст. 228 КПК) і т. д.

Наявність спеціальних умов закон інколи вимагає відобразити в письмово оформленому рішенні про проведення слідчої дії - постанові (яке іноді називають юридичною підставою для проведення слідчої дії). За постановою прокурора проводяться: огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст.223 КПК), освідування особи (ст.241 КПК). Слідчі дії (і пов'язані з ними заходи примусу), що обмежують конституційні права громадян, здійснюються на підставі ухвали слідчого судді.

2. Другий елемент процесуальної форми слідчих дій - це їх процедура, тобто послідовність і прийоми проведення слідчої дії. Послідовність проведення слідчої дії складається з декількох етапів. Перший етап – підготовчий, на кому приймається і оформляється рішення про проведення слідчої дії, вживаються заходи щодо забезпечення його проведення (здійснення виклику, шляхом вручення повістки, здійснення привіду та ін.) Другий етап пов'язаний з

встановленням особистості учасника процесу, яке можливо тільки за особистими документами, повідомленням по якій справі його викликано, роз'ясненням йому прав та обов'язків, завдань та порядку проведення слідчої дії. Свідок, потерпілий попереджаються про кримінальну відповідальність за відмову від дачі показань і за дачу завідомо неправдивих показань за ст. 384-385 КК.

3. Третій елемент становить здійснення пізнавальних прийомів і операцій.

Для всіх слідчих дій КПК виділяє загальні прийоми їх проведення:

* Забороняється під час кримінального провадження піддавати особу катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню, вдаватися до погроз застосування такого поводження, утримувати особу у принизливих умовах, примушувати до дій, що принижують її гідність(ч. 2 ст. 11, .4 ст. 240, ч.4 ст.241);

* Неприпустимість створення небезпеки для життя і здоров'я осіб, які беруть участь, чи оточуючих (ч. 4 ст. 240, ч.4 ст. 241);

* Заборона розголошувати інформацію про приватне життя (ч. 4 ст. 15); розголошувати відомості про факт та методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч.1 ст.254).

* Застосування технічних засобів при проведенні слідчих дій (ч. 5 ст. 224, ч.3 ст.231).

4. Четвертий елемент процесуальної форми слідчих дій - це заходи їх забезпечення. Вони служать в якості гарантій їх проведення. Порушення процесуальних норм про підстави, умови і правила провадження слідчих дій тягнуть негативні наслідки. Для учасників процесу це можуть бути заходи примусу, штраф або навіть кримінальна відповідальність. Для органів досудового розслідування в якості основної санкції виступає втрата доказового значення результатів слідчої дії, тобто санкція нікчемності (ч.8 ст.223).

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО ПИТАННЯ

Отже, слідчі дії - це регламентовані нормами процесуального права та здійснювані в рамках кримінально-процесуального провадження

уповноваженою на те особою, а також забезпечувані заходами державного примусу та супроводжувані необхідним документуванням процесуальні дії, які являють собою комплекс пізнавально-засвідчувальних операцій, спрямованих на отримання, дослідження та перевірку доказів.

Мета проведення тієї чи іншої слідчої дії прямо передбачена в нормах КПК (наприклад: мета огляду – виявлення слідів злочину, з'ясування обстановки події). Сутність слідчих (розшукових) дій обумовлена їх *пізнавальною і нормативною* стороною.

Всі слідчі (розшукові) дії можна класифікувати залежно від цілей, об'єктів, методів виконання, часу і правил провадження, а також деяких інших критеріїв. Класифікація за різними критеріями допомагає усвідомити внутрішню сутність слідчих (розшукових) дій, визначити їх місце серед інших подібних.

Слід зазначити, що **Вичерпний перелік** СРД закріплено в главі 20 КПК України, у якій визначено такі види СРД:

- 1) допит: свідка, потерпілого, підозрюваного, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб (ст. 224); свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225); малолітньої або неповнолітньої особи (ст. 226); у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232);
- 2) пред'явлення для впізнання: особи – за фотознімками, матеріалами відеозапису, за голосом, ходою, позавізуально (ст. 228), речей (ст. 229), трупа (ст. 230), осіб чи речей у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232);
- 3) обшук (ст. 234–236);
- 4) огляд: місцевості, приміщення (зокрема житла чи іншого володіння особи), речей і документів (ст. 237), трупа (ст. 238), огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією (ст. 239), огляд місця події (ч. 3 ст. 214);
- 5) слідчий експеримент (ст. 240);
- 6) освідчування особи (ст. 241);
- 7) залучення експерта для проведення експертизи (ст. 242–244);

8) отримання зразків для експертизи (ст. 245).

ЄРД, які пов'язані зі смертю людини, дізнавачі в межах дізнання не проводимуть, оскільки протиправні дії чи бездіяльність, пов'язані з настанням смерті людини, належать до злочинів.

*1. Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволено виконувати **всі слідчі (розшукові) дії**, передбачені КПК України, і негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ч. 2 ст. 264, ст. 268 КПК України, а також відбирати пояснення для з'ясування обставин учинення кримінального проступку, проводити медичне освідчування, отримувати висновок спеціаліста й знімати показання технічних приладів і технічних засобів у провадженнях щодо вчинення кримінальних проступків проти безпеки руху й експлуатації транспорту, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, до внесення відомостей про нього до ЄРДР.*

Положення цієї статті співвідносяться з ч. 3 ст. 214 КПК України: здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР може бути проведено огляд місця події (відомості вносять невідкладно після завершення огляду). Для з'ясування обставин учинення кримінального проступку до внесення відомостей до ЄРДР може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідчування; 3) отримано висновок спеціаліста й знято показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- й кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису в провадженнях щодо вчинення кримінальних проступків проти безпеки руху й експлуатації транспорту; 4) вилучено знаряддя та засоби вчинення кримінального проступку, речей і документів, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

2. Підстави, завдання, процесуальний порядок проведення і оформлення слідчих (розшукових) дій (глава 20 КПК)

ДОПИТ (СТ.СТ.224-226 КПК) - це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча (розшукова) дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** отримання показань (відомостей) від свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, експерта щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні.

В залежності від процесуального становища особи, яка допитується, розрізняють:

- а) допит свідка;
- б) допит потерпілого;
- в) допит підозрюваного;
- г) допит експерта.

В залежності від віку допитуваних осіб;

- а) допит повнолітньої особи;
- б) допит малолітньої або неповнолітньої особи.

Одним із різновидів допиту є одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях.

Підставами проведення допиту є наявність достатніх відомостей про те, що особі може бути відома будь-яка інформація про обставини кримінального провадження. Ці відомості можуть бути отримані як з процесуальних, так і з не процесуальних джерел.

Метою проведення допиту є отримання від особи правдивих показань про обставини, що мали місце в дійсності.

Засоби, що використовуються під час проведення допиту (ст. 107 та ст. 232 КПК України):

1) проведення вказаної слідчої (розшукової) дії може фіксуватися за допомогою технічних засобів;

2) фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право проводити допит:

1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів (ч. 2 ст.40 КПК України);

2) уповноважені оперативні підрозділи — за дорученням слідчого (ч. 3 ст.41 КПК України);

3) прокурор (п.4 ч.2 ст.36 КПК України);

4) суд (суддя) (ст.225 КПК України).

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів

1. Рішення про проведення слідчої (розшукової) дії допит приймається слідчим самостійно і не потребує отримання згоди від прокурора або слідчого судді. У разі здійснення допиту у режимі відеоконференції - слідчим суддею з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження.

2. Допит може бути проведено виключно у межах строків досудового розслідування. Проведення слідчих (розшукових) дій після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази — недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України).

3. . Допит проводиться, як правило, в місці проведення досудового розслідування. Існує два варіанти місця проведення допиту:

- в приміщенні правоохоронного органу;
- в місці знаходження особи, яку мають намір допитати.

4. Особи викликаються для допиту шляхом вручення повістки про виклик, яка надсилається поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику можливе й по телефону або телеграмою. Особа, що

перебуває під вартою, викликається на допит через адміністрацію місця ув'язнення. Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику (ч.1 ст.135 КПК України).

5. Особа має отримати повістку про виклик на допит або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У випадку встановлення цим Кодексом строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом (ч.8 ст.135 КПК України).

6. Допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому - понад вісім годин на день (ч.2 ст.224 КПК України), а допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день (ч.2 ст.226 КПК України).

7. Під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та/або відеозапис.

8. Допит осіб під час досудового розслідування може бути проведено у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадках:

1) неможливості безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин;

2) необхідності забезпечення безпеки осіб;

3) проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого;

4) необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності досудового розслідування;

5) наявності інших підстав, визначених слідчим, прокурором, слідчим суддею достатніми (ст.232 КПК України).

9. Слідчий, прокурор з метою забезпечення оперативності кримінального

провадження має право провести у режимі відео- або телефонної конференції опитування особи, яка через знаходження у віддаленому від місця проведення досудового розслідування місці, хворобу, зайнятість або з інших причин не може без зайвих труднощів вчасно прибути до слідчого, прокурора (ст.232 КПК України).

10. Допитувана особа має право використовувати під час допиту власні документи і нотатки, якщо її показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті (ч.6 ст.224 КПК України).

11. За бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно. За письмовими показаннями особи їй можуть бути поставлені додаткові запитання (ч.7 ст.224 КПК України).

12. Особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо) або які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення, а також щодо службових осіб, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії, та осіб, які конфіденційно співпрацюють із органами досудового розслідування (ч.8 ст.224 КПК України).

13. Алгоритм допиту:

- дізнавач (слідчий) засвідчується в особистості і перевіряє документи, особи, яка підлягає допиту;
- особі, яка підлягає допиту роз'яснюється, по якому кримінальному провадженні та у зв'язку з чим вона викликана на допит;
- роз'яснюються права та обов'язки (допитуваної особи) особи, яка підлягає допиту
- вирішується питання про допуск перекладача; педагога або психолога, а за необхідності – лікаря (якщо це допит малолітньої або неповнолітньої особи).
- як що це свідок то він під розписку попереджається про кримінальну відповідальність за ст. 384 та 385 КК України за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань; як що це потерпілий — за давання

завідомо неправдивих показань; якщо це особа яка не досягла шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання.

- допитуваній особі пропонується розповісти все відоме їй у справі;
- у разі відмови підозрюваного давати показання, відповідати на запитання, особа, яка проводить допит, зобов'язана його зупинити одразу після отримання такої заяви;
- в разі необхідності допитуваній особі задаються питання, причому навідні питання не допускаються;
- складається змістовна частина протоколу допиту, показання записуються або слідчим від першої особи в порядку зв'язкової розповіді, або за наявності відповідного клопотання самою допитуваною особою власноруч;
- по закінченні допиту допитувана особа знайомиться з протоколом допиту шляхом особистого прочитання; при наявності прохання — протокол може бути прочитаний їй вголос;
- допитувана особа має право вимагати внесення до протоколу доповнень і поправок; в разі відсутності таких, вона робить власноручний запис про ознайомлення з протоколом і підписує його, якщо протокол складається з декількох аркушів, допитувана особа підписує кожен аркуш;
- останнім протокол підписує слідчий.

14. Алгоритм одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях.

- дізнавач (слідчий) засвідчується в особистості обох учасників і встановлює їх правовий статус;
- роз'яснюються права та обов'язки учасників одночасного допиту, у разі необхідності вони попереджаються про відповідальність;
- з'ясовується, чи знають учасники один одного і в яких стосунках перебувають між собою;
- особам по черзі пропонується дати показання про ті обставини кримінального провадження, для з'ясування яких проводиться допит;

- вислухавши показання, слідчим, прокурором можуть бути поставлені запитання;
- складається змістовна частина протоколу допиту, показання записуються або слідчим від першої особи в порядку зв'язкової розповіді, або за наявності відповідного клопотання самою допитуваною особою власноруч;
- по закінченні допиту допитувана особа знайомиться з протоколом допиту шляхом особистого прочитання; при наявності прохання — протокол може бути прочитаний їй вголос;
- допитувані особи мають право вимагати внесення до протоколу доповнень і поправок; в разі відсутності таких, вони робить власноручний запис про ознайомлення з протоколом і підписують його, якщо протокол складається з декількох аркушів, допитувані особа підписують кожен аркуш;
- останнім протокол підписує слідчий.
- оголошення показань, наданих учасниками допиту на попередніх допитах, дозволяється лише після давання ними показань
- у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статеві свободи та статеві недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним.

15. Процесуальна фіксація допиту повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 та ст.232 КПК України.

16. За результатами проведення допиту складається протокол (ст. 104 КПК України), до якого в разі необхідності долучаються додатки (ст. 105 КПК України).

17. За результатами опитування, проведеного у режимі відео- або телефонної конференції, слідчий, прокурор складає рапорт, у якому зазначає дату та час опитування, дані про особу опитуваного, ідентифікаційні ознаки засобу зв'язку, що використовувався опитуваним, а також обставини, які були

ним повідомлені. За необхідності опитування фіксується за допомогою технічних засобів аудіо- чи відеозапису (ч.11 ст.232 КПК України).

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ (СТ.228-230 КПК УКРАЇНИ) –

це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** пред'явлення раніше допитаному свідку, потерпілому, підозрюваному або обвинуваченому людини, предмета, тварини, трупа або його частини.

Об'єктами впізнання можуть бути:

- пред'явлення особи для впізнання (ст.228 КПК України):
- пред'явлення особи «в живу» (ч.2 ст.228 КПК України);
- пред'явлення особи поза її візуальним та аудіоспостереженням (ч.4 ст.228 КПК України);
- пред'явлення особи за фотознімками (ч.6 ст.228 КПК України);
- пред'явлення особи за матеріалами відеозапису (ч.6 ст.228 КПК України);
- пред'явлення речей для впізнання (ст.229 КПК України);
- пред'явлення трупа для впізнання (ст.230 КПК України).

Крім того законом передбачено пред'явлення особи для впізнання за голосом або ходою (ч.9 ст.228 КПК України)

Підставами проведення впізнання є наявність достатніх відомостей вважати, що учасник процесу може впізнати відповідний об'єкт і, отже, надати допомогу у з'ясуванні обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Метою проведення впізнання є перевірка показань раніше допитаних осіб, щодо встановлення тотожності, групової належності або відмінності об'єктів, які раніше спостерігала або сприймала особа.

є ототожнення (впізнавання) певним учасником кримінального процесу раніше сприйнятого об'єкта або встановлення його тотожності, схожості або

відмінності з об'єктом, який особа, що впізнає, сприймала раніше у зв'язку з обставинами події, яка розслідується, тобто змістом його є ідентифікація об'єкта.

Засоби, що використовуються під час проведення впізнання (ст. 107 та ст. 232 КПК України):

1) проведення вказаної слідчої (розшукової) дії може фіксуватися за допомогою технічних засобів;

2) фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право проводити впізнання:

1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів (ч. 2 ст.40 КПК України);

2) уповноважені оперативні підрозділи — за дорученням слідчого (ч. 3 ст.41 КПК України);

3) прокурор (п.4 ч.2 ст.36 КПК України);

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Рішення про проведення слідчої (розшукової) дії пред'явлення для впізнання приймається дізнавачем (слідчим) самостійно і не потребує отримання згоди від прокурора або слідчого судді.

2. Пред'явлення для впізнання може бути проведено виключно у межах строків досудового розслідування. Проведення слідчих (розшукових) дій після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України)

3. Проведення слідчої (розшукової) дії пред'явлення для впізнання проводиться, як правило, в місці проведення досудового розслідування.

4. Особи викликаються для проведення слідчої (розшукової) дії пред'явлення для впізнання шляхом вручення повістки про виклик, яка надсилається поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику можливе й по телефону або телеграмою. Особа, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця ув'язнення.

Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику (ч.1 ст.135 КПК України).

5. Особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У випадку встановлення цим Кодексом строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом (ч.8 ст.135 КПК України).

4.Обов'язковими умовами пред'явлення для впізнання є:

а) попередній допит особи, яка впізнає за зовнішнім виглядом та іншими прикметами, а також, за яких обставин впізнаючий бачив об'єкт, що підлягає впізнанню. якщо пред'являється річ—то спочатку з'ясовується в особи, яка впізнає, чи може вона впізнати цю річ, допитується про ознаки цієї речі і обставини, за яких вона цю річ бачила, про що складається протоколи (ч.1 ст.228 та ч.1 ст.229 КПК України). Якщо особа заявляє, що вона не може назвати ознаки, за якими впізнає об'єкт, проте може впізнати його за сукупністю ознак, особа, яка проводить процесуальну дію, зазначає це у протоколі. Ця умова стосується і у разі пред'явлення трупа для впізнання (ст.230 КПК України);

б) обов'язкова присутність не менше, ніж двох понятих (ч.7 ст.223 КПК України);

в) особа пред'являється для впізнання разом з іншими особами тієї ж статі, яких має бути не менше трьох і які не мають різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі (ч.2 ст.228 КПК України)

а якщо це річ — у числі інших однорідних речей одного виду, якості і без різких відмінностей у зовнішньому вигляді, у кількості не менше трьох (ч.2 ст.229 КПК України), але якщо інших однорідних речей не існує, особі, яка впізнає, пропонується пояснити, за якими ознаками вона впізнала річ, яка їй пред'являється в одному екземплярі (ч.3 ст.229 КПК України);

фотознімок з особою, яка підлягає впізнанню, пред'являється разом з іншими фотознімками, яких повинно бути не менше трьох і які не повинні мати

різких відмінностей між собою за формою та іншими особливостями, що суттєво впливають на сприйняття зображення. Особи на інших фотознімках повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню (ч.7 ст.228 КПК України);

матеріали відеозапису з зображенням особи, яка підлягає впізнанню, можуть бути пред'явлені лише за умови зображення на них не менше чотирьох осіб, які повинні бути тієї ж статі і не повинні мати різких відмінностей у віці, зовнішності та одязі з особою, яка підлягає впізнанню (ч.7 ст.228 КПК України).

г) безпосередньо перед пред'явленням особи для впізнання, обов'язково при відсутності впізнаючого, їй пропонується зайняти будь-яке місце серед інших осіб, щоб забезпечити достовірність впізнання, виключити можливість інформування впізнаючого про місце розташування особи, яка впізнається (ч.2 ст.228 КПК України);

д) якщо об'єкти пред'являється для впізнання свідку чи потерпілому, то вони попереджаються перед початком цієї слідчої дії про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдиві показання, а свідок — ще й за відмову від дачі показань;

е) роз'яснюються понятим та іншим учасникам пред'явлення для впізнання їх права робити зауваження з приводу цієї слідчої дії, які підлягають занесенню в протокол .

5. Забороняється попередньо показувати особі, яка впізнає, об'єкти, які повинні бути пред'явлені для впізнання, та надавати інші відомості про прикмети цих об'єктів (ч.1 ст.228 КПК України).

6. З метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, впізнання може проводитися в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Про умови проведення такого впізнання та його результати зазначається в протоколі. Про результати впізнання повідомляється особа, яка пред'являлася для впізнання (ч.4 ст.228 КПК України).

7. При пред'явленні для впізнання можуть бути залучені спеціалісти для фіксування впізнання технічними засобами, психологи, педагоги та інші

спеціалісти (ч.8 ст.228 та ст.230 КПК України).

8. Процесуальна фіксація пред'явлення для впізнання повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 та ст.231 КПК України.

9. За результатами проведення пред'явлення для впізнання складається протокол, у якому докладно зазначаються ознаки, за якими особа впізнала особу, річ чи труп, або зазначається, за сукупністю яких саме ознак особа впізнала особу, річ чи труп (ст. 104 та ст.231 КПК України).

10. У разі проведення пред'явлення для впізнання особі, щодо якої вжито заходи безпеки, у протоколі обов'язково зазначається, що пред'явлення для впізнання проводилося в умовах, коли особа, яка пред'явлена для впізнання, не бачила і не чула особи, яка впізнає, а також вказуються всі обставини і умови проведення такого пред'явлення для впізнання. У такому разі анкетні дані особи, яка впізнає, до протоколу не вносяться і не долучаються до матеріалів досудового розслідування і зберігаються окремо (ч.3 ст.231 КПК України).

ОБШУК (СТ.234 КПК УКРАЇНИ) — це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом:**

- відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення;
- встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб..

Підставами для проведення обшуку є наявність достатніх відомостей вважати, що знаряддя кримінального правопорушення або майно, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також розшукувана особа знаходяться в певному приміщенні або місці чи в якої не будь особи. Як правило ці фактичні дані отримуються, наприклад, під час допиту свідків, підозрюваних або проведення інших слідчих чи процесуальних дій.

Метою проведення обшуку є виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

Процесуальні підстави проведення обшуку - слідчий погоджує з прокурором клопотання про проведення вказаної слідчої дії або прокурор звертається до **слідчого судді**, останній виносить **ухвалу** про дозвіл на проведення вказаної слідчої (розшукової) дії (ч.3 ст.223 КПК України).

Засоби, що використовуються під час проведення обшуку (ст. 107 та ст. 232 КПК України):

1) проведення вказаної слідчої (розшукової) дії фіксується за допомогою технічних засобів;

2) фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право проводити обшук (ч. 1 ст.236 КПК України)

- 1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів;
- 2) прокурор.

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Обшук проводиться за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого погодженого з прокурором на підставі ухвали слідчого судді (ч. 2 ст.234 КПК України). Або за добровільною згодою особи, яка володіє житлом (ч.1 ст.223 КПК України).

Як виняток, у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, слідчий, прокурор має право до постановлення ухвали слідчого судді увійти до житла чи іншого володіння особи. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді. (ч.3ст.233 КПК України).

2. Клопотання про надання дозволу на проведення обшуку повинно містити відомості про:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;
- 3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 4) підстави для обшуку;
- 5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення обшуку;
- 6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться;
- 7) речі, документи або осіб, яких планується відшукати (ч.3 ст.234 КПК України).

3. До клопотання також мають бути додані (ч.3 ст.234 КПК України):

- оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання;
- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.

У разі відмови у задоволенні клопотання про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи слідчий, прокурор не має права повторно звертатися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на обшук того самого житла чи іншого володіння особи, якщо у клопотанні не зазначені нові обставини, які не розглядалися слідчим суддею.

4. Клопотання про надання дозволу на проведення обшуку повинно бути розглянуто у суді **в день його надходження** за участю слідчого або прокурора (ч. 4 ст.234 КПК України).

5. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення обшуку не може перевищувати *одного місяця з дня постановлення ухвали* (ч. 2 ст.235 КПК України).

6. Ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз (ч.1 ст. 235 КПК України).

7. Обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку (ч.5 ст.236 КПК України).

8. Обшук може бути проведений виключно у межах строків досудового розслідування. Проведений обшук після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України).

9. Обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли завдається найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може суттєво зашкодити меті обшуку (ч.2 ст. 236 КПК України).

10. Обшук або огляд житла чи іншого володіння особи, обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії (ч.7 ст.223 КПК України).

11. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, спеціаліст, представник та інші учасники кримінального провадження (ч.1 ст. 236 КПК України), які мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку (ч.8 ст. 236 КПК України).

12. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності - іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія (ч.3 ст. 236 КПК України).

13. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку (ч.3 ст. 236 КПК України).

14. Слідчий, прокурор під час проведення обшуку має право відкривати закриті приміщення, сховища, речі, якщо особа, присутня при обшуку,

відмовляється їх відкрити або обшук здійснюється за відсутності осіб (ч.6 ст. 236 КПК України).

15. За рішенням слідчого чи прокурора може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження. Обшук особи повинен бути здійснений особами тієї ж статі (ч.5 ст. 236 КПК України).

16. При обшуку можуть бути вилучені речі, документи й затримана особа, для виявлення яких проводився обшук (п.6 ч.2 ст.236 КПК України).

17. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, які не входять до переліку, щодо якого прямо надано дозвіл на відшукування в ухвалі про дозвіл на проведення обшуку, та не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном (ч.7 ст.236 КПК України).

15. При обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження.

19. Процесуальна фіксація обшуку повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 КПК України.

20. За результатами проведення обшуку складається протокол (ст. 104 КПК України), де всі вилучені предмети, документи або цінності повинні бути перераховані і описані з точним зазначенням їх кількості, міри ваги, індивідуальних ознак і по можливості вартості. До протоколу в разі необхідності долучаються додатки (ст. 105 КПК України).

ОГЛЯД (СТ.234 КПК УКРАЇНИ) - це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка спрямована на отримання (збирання)

доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** безпосереднього сприйняття і дослідження об'єктів (місцевості, приміщення, речей та документів), що мають значення для кримінального провадження.

За об'єктами огляд поділяють на:

- огляд місцевості;
- огляд приміщення;
- огляд речей;
- огляд документів;
- огляд трупа;
- огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією.

Підставами для проведення огляду є наявність достатніх відомостей вважати, що в процесі огляду об'єктів можуть бути виявлені сліди злочину та речові докази, а також встановлено механізм вчинення злочину.

Метою проведення огляду є виявлення та фіксації відомостей про механізм вчинення кримінального правопорушення, відшукування слідів злочину та речових доказів.

Процесуальні підстави проведення огляду:

— дізнавач (слідчий) погоджує з прокурором клопотання про проведення вказаної слідчої дії або прокурор звертається до **слідчого судді**, останній виносить **ухвалу** про дозвіл на проведення вказаної слідчої (розшукової) дії.

— якщо огляд проводиться в житлі чи іншому володінні особи — за добровільною згодою особи, яка володіє житлом (ч.1 ст.223 КПК України).

Засоби, що використовуються під час проведення огляду (ст. 107 та ст. 232 КПК України):

1) проведення вказаної слідчої (розшукової) дії може фіксуватися за допомогою технічних засобів;

2) фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право проводити огляд (ч. 2 ст.237 КПК України)

- 1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів;
- 2) прокурор.

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Огляд проводиться за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого (дізнавача) погодженого з прокурором на підставі ухвали слідчого судді (ч. 2 ст.234 КПК України) або за добровільною згодою особи, яка володіє житлом (ч.1 ст.223 КПК України).

2. Клопотання повинно містити відомості про:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;
- 3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 4) підстави для огляду;
- 5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення огляду;
- 6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться;
- 7) речі, документи які планується виявити та зафіксувати (ч.3 ст.234 КПК України).

3. До клопотання також мають бути додані (ч.3 ст.234 КПК України):

- оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання:
- витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.

4. Клопотання про надання дозволу на проведення огляду повинно бути розглянуто у суді **в день його надходження** за участю слідчого або прокурора (ч. 4 ст.234 КПК України).

5. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення огляду не може перевищувати *одного місяця з дня постановлення ухвали* (ч. 2 ст.235 КПК України).

6. Ухвала слідчого судді про дозвіл на огляд житла чи іншого володіння особи надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз (ч.1 ст. 235 КПК України).

7. Огляд на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети огляду (ч.5 ст.236 КПК України).

8. Огляд може бути проведений виключно у межах строків досудового розслідування. Проведений огляд після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України).

9. Огляд проводиться у денний час, не допускається проводити огляд у нічний час (з 22 до 6 години), за винятком невідкладних випадків, коли затримка в його проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного (ч.4 ст.223 КПК України).

10. Огляд житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді повинен відбуватися в час, коли завдається найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може суттєво зашкодити меті огляду (ч.2 ст. 236 КПК України).

11. Огляд житла чи іншого володіння особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії (ч.7 ст.223 КПК України).

12. Для участі в проведенні огляду може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, спеціаліст, представник та інші учасники кримінального провадження (ч.1 ст. 237 КПК України), які мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду (ч.4 ст. 237 КПК України).

13. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності - іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія (ч.3 ст. 236 КПК України).

14. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку (ч.6 ст. 237 КПК України).

15. При огляді можуть бути вилучені речі, документи й затримана особа, для виявлення яких проводився обшук (п.6 ч.2 ст.236 КПК України).

16. При проведенні огляду дозволяється вилучення лише речей і документів, які мають значення для кримінального провадження, та речей, вилучених з обігу (ч.5 ст.237 КПК України).

17. Усі вилучені речі і документи підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей і документів на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування. (ч.5 ст.237 КПК України).

15. При обшуку слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження.

18. Процесуальна фіксація огляду повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 КПК України.

19. За результатами проведення огляду складається протокол (ст. 104 КПК України), де всі вилучені предмети, документи або цінності повинні бути перераховані і описані з точним зазначенням їх кількості, міри ваги, індивідуальних ознак і по можливості вартості. До протоколу в разі необхідності долучаються додатки (ст. 105 КПК України).

Особливості проведення огляду трупа (ст.238 КПК України):

Огляд трупа здійснюється згідно з правилами, передбаченими для проведення огляду чи обшуку, за деякими особливостями:

1. Огляд трупа слідчим, прокурором проводиться за обов'язкової участі

судово-медичного експерта або лікаря, якщо вчасно неможливо залучити судово-медичного експерта.

2. Огляд трупа може здійснюватися одночасно з оглядом місця події, житла чи іншого володіння особи з додержанням правил цього Кодексу про огляд житла чи іншого володіння особи.

3. Після огляду труп підлягає обов'язковому направленню для проведення судово-медичної експертизи для встановлення причини смерті.

4. Труп підлягає видачі лише з письмового дозволу прокурора і тільки після проведення судово-медичної експертизи та встановлення причини смерті.

ОГЛЯД ТРУПА, ПОВ'ЯЗАНИЙ З ЕКСГУМАЦІЄЮ (СТ. 239 КПК УКРАЇНИ) - це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** виймання трупу з місця поховання та його огляду.

Підставами для проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією є наявність достатніх відомостей вважати, що в процесі огляду трупа, пов'язаного з ексгумації будуть виявлені докази, які мають значення для кримінального провадження.

Метою проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією є виявлення та фіксації слідів злочину та речових доказів.

Процесуальні підстави проведення огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією – постанова прокурора. Виконання постанови покладається на службових осіб органів місцевого самоврядування (ч.1 ст.239 КПК України).

Засоби, що використовуються під час проведення огляду (ст. 107 та ст. 232 КПК України):

1) проведення вказаної слідчої (розшукової) дії може фіксуватися за допомогою технічних засобів;

2) фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право проводити огляд трупа, пов'язаного з ексгумацією
(ч. 2 ст.239 КПК України)

- 1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів;
- 2) прокурор.

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Ексгумація трупа здійснюється за постановою прокурора. Виконання постанови покладається на службових осіб органів місцевого самоврядування.

2. Труп виймається з місця поховання та оглядається за присутності судово-медичного експерта з додержанням правил передбачених для огляду (ч.2 ст.239 КПК України).

3. Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для огляду трупа, в тому числі пов'язаного з ексгумацією. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (ч.7 ст.223 КПК України).

4. Під час ексгумації судово-медичним експертом можуть бути вилучені зразки тканини і органів або частини трупа, необхідні для проведення експертних досліджень.

5. У разі необхідності труп може бути доставлений до відповідного експертного закладу для проведення експертизи.

6. Під час ексгумації трупа з поховання можуть бути вилучені речі, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення.

7. Усі вилучені речі підлягають негайному огляду і опечатуванню із завіренням підписами осіб, які брали участь у проведенні огляду. У разі якщо огляд речей на місці здійснити неможливо або їх огляд пов'язаний з ускладненнями, вони тимчасово опечатуються і зберігаються у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточні огляд і опечатування. (ч.5 ст.237 КПК України)

8. Після проведення ексгумації і необхідних досліджень, поховання здійснюється в тому самому місці з приведенням могили в попередній стан.

9. Процесуальна фіксація огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією, повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 КПК України.

10. Про проведену слідчу (розшукову) дію складається протокол (ст. 104 КПК України), у якому зазначається все, що було виявлено, у тій послідовності, в якій це відбувалося, і в тому вигляді, у якому спостерігалось під час проведення слідчої (розшукової) дії. Якщо при ексгумації вилучалися речі та об'єкти для досліджень, про це зазначається в протоколі. До протоколу додаються матеріали вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапису, плани і схеми, графічні зображення, відбитки та зліпки.

СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРТЕМЕНТ (СТ. 240 КПК УКРАЇНИ) — це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань.

Підставами для проведення слідчого експерименту є наявність достатніх відомостей вважати, що відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань забезпечить органам досудового розслідування з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Метою проведення слідчого експерименту є перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення.

Процесуальні підстави проведення слідчого експерименту:

— слідчий погоджує з прокурором клопотання про проведення вказаної слідчої дії або прокурор звертається до **слідчого судді**, останній виносить **ухвалу** про дозвіл на проведення вказаної слідчої (розшукової) дії;

— якщо слідчий експеримент проводиться в житлі чи іншому володінні особи — за добровільною згодою особи, яка володіє житлом (ч.5 ст.240 КПК України).

Засоби, що використовуються під час проведення слідчого експерименту (ст. 107 КПК України):

1) проведення вказаної слідчої (розшукової) дії може фіксуватися за допомогою технічних засобів;

2) фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право проводити слідчий експеримент (ст.240 КПК України)

1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів;

2) прокурор.

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Слідчий експеримент проводиться за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого погодженого з прокурором на підставі ухвали слідчого судді або за добровільною згодою особи, яка володіє житлом (ч.5 ст.240 КПК України).

2. Клопотання повинно містити відомості про:

1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;

2) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з розслідуванням якого подається клопотання;

3) правову кваліфікацію кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

4) підстави для слідчого експерименту;

5) житло чи інше володіння особи або частину житла чи іншого володіння особи, де планується проведення слідчого експерименту;

6) особу, якій належить житло чи інше володіння, та особу, у фактичному володінні якої воно знаходиться;

7) речі, документи які планується виявити та зафіксувати (ч.3 ст.234 КПК України).

3. До клопотання також мають бути додані (ч.3 ст.234 КПК України):

— оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими прокурор, слідчий обґрунтовує доводи клопотання:

— витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо кримінального провадження, в рамках якого подається клопотання.

4. Клопотання про надання дозволу на проведення слідчого експерименту повинно бути розглянуто у суді **в день його надходження** за участю слідчого або прокурора (ч. 4 ст.234 КПК України).

5. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення слідчого експерименту не може перевищувати **одного місяця з дня постановлення ухвали** (ч. 2 ст.235 КПК України).

6. Ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення слідчого експерименту у житлі чи іншому володінні особи надає право проникнути до житла чи іншого володіння особи лише один раз (ч.1 ст. 235 КПК України).

7. Слідчий експеримент може бути проведений виключно у межах строків досудового розслідування. Проведений слідчий експеримент після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України).

8.Проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода (ч.4 ст.240 КПК України).

9. Слідчий експеримент проводиться у денний час, не допускається проводити слідчий експеримент у нічний час (з 22 до 6 години), за винятком невідкладних випадків, коли затримка в його проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення (ч.4 ст.223 КПК України).

10. Слідчий експеримент у житлі чи іншому володінні особи повинен відбуватися в час, коли завдається найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки слідчий, прокурор не вважатиме, що виконання такої умови може суттєво зашкодити меті вказаної слідчої дії (ч.2 ст. 236 КПК України).

11. Слідчий (дізнавач), прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для проведення слідчого експерименту. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (ч.7 ст.223 КПК України).

12. Для участі в проведенні слідчого експерименту може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, спеціаліст, представник та інші учасники кримінального провадження (ч.3 ст. 237 КПК України), які мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду (ст.240 КПК України).

13. Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, а також відповідальність, встановлена законом: потерпілому, свідку, їх представникам та законним представникам, понятим, спеціалісту,

14. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка володіє житлом чи іншим володінням, а за її відсутності - іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія (ч.3 ст. 236 КПК України).

15. При проведенні слідчого експерименту слідчий, прокурор має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення обшуканого житла чи іншого володіння особи чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, які мають значення для кримінального провадження.

16. Процесуальна фіксація слідчого експерименту повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 КПК України.

17. За результатами проведення слідчого експерименту складається протокол (ст. 104 КПК України), де докладно викладаються умови і результати

слідчого експерименту (ч.6 ст. 104 КПК України). До протоколу в разі необхідності долучаються додатки (ст. 105 КПК України).

ОСВІДУВАННЯ ОСОБИ (СТ. 241 КПК УКРАЇНИ) — це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** безпосереднього огляду тіла підозрюваного, свідка чи потерпілого.

Підставами для проведення освідування особи є наявність достатніх відомостей вважати, що дана слідча дія забезпечить виявлення фактичних обставин вчинення кримінального правопорушення, інших обставин, що мають значення для кримінального провадження, і виявлення нових доказів у кримінальному провадженні.

Метою проведення освідування особи є виявлення на тілі підозрюваного, свідка чи потерпілого слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.

Процесуальні підстави проведення освідування особи — **постанова прокурора** (ч.2 ст.241 КПК України).

Засоби, що використовуються під час проведення освідування особи (ст. 107 КПК України):

- 1) проведення вказаної слідчої (розшукової) дії може фіксуватися за допомогою технічних засобів;
- 2) фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право проводити освідування особи (ст.241 КПК України)

- 1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів (дізнавач);
- 2) прокурор.

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Освідування особи здійснюється на підставі постанови прокурора (ч.2 ст.241 КПК України).

2. Освідування особи може бути проведено виключно у межах строків досудового розслідування. Проведення освідування особи після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України).

3. Проведення освідування особи допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність (ч.4 ст.241 КПК України).

4. Освідування особи проводиться у денний час, не допускається проводити освідування особи у нічний час (з 22 до 6 години), за винятком невідкладних випадків, коли затримка в його проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення (ч.4 ст.223 КПК України).

5. Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для проведення освідування особи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (ч.7 ст.223 КПК України).

6. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений судово-медичний експерт або лікар (ч.2 ст. 241 КПК України).

Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, а також відповідальність, встановлена законом.

7. Перед початком освідування особі, яка підлягає освідуванню, пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно пройти освідування, а в разі її відмови освідування проводиться примусово (ч.3 ст. 241 КПК України).

8. Освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, яка освідується.

9. Слідчий (дізнавач), прокурор не вправі бути присутнім при освідуванні особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу, що підлягає освідуванню.

10. Процесуальна фіксація освідування особи повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 та ч.4 ст. 241 КПК України.

11. За результатами проведення освідування особи складається протокол (ст. 104 КПК України), копія якої надається особі, освідування якої проводилося примусово. До протоколу в разі необхідності долучаються додатки (ст. 105 КПК України). Зображення, демонстрація яких може розглядатись як образлива для освідуваної особи, зберігаються в опечатаному вигляді і можуть надаватися лише суду під час судового розгляду (ч.5 ст. 241 КПК України).

ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ (СТ.242 КПК УКРАЇНИ) — це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** дослідження експертом, за зверненням сторін кримінального провадження або за дорученням слідчого судді або суду, представлених об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення.

Підставами для проведення експертизи є наявність достатніх відомостей вважати, що для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Метою проведення експертизи є отримання необхідних спеціальних знань для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, а також для:

- 1) встановлення причин смерті;
- 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень;
- 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності;

4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості;

5) визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням..

Процесуальні підстави проведення експертизи:

— за постановою слідчого чи прокурора (ч.1 ст.242 КПК України та ч.3 ст.110 КПК України);

— за ухвалою слідчого судді (ч.1 ст.242 та ст.244 КПК України);

— за зверненням сторони захисту про залучення експертів для проведення експертизи на договірних умовах (ч.2 ст.242 КПК України).

Особи, які мають право проводити експертизи (ст.69 КПК України)— це особи, які володіють науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, мають право відповідно до Закону України "Про судову експертизу" на проведення експертизи і яким доручено провести дослідження об'єктів, явищ і процесів, що містять відомості про обставини вчинення кримінального правопорушення, та дати висновок з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери її знань (ч.1 ст.69 КПК України).

Не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого (ч.2 ст.69 КПК України).

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання (ч.1 ст.242 КПК України).

2. Сторона обвинувачення залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, у тому числі за клопотанням сторони захисту чи

потерпілого (ч.2ст.243 КПК України).

3. Клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав (ч.1 ст.220 КПК України).

4. Про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин - надсилається їй (ч.2 ст.220 КПК України).

5. Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової (ч.2ст.243 КПК України).

6. Експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту у випадках, у разі відмови слідчого, прокурора в задоволенні клопотання сторони захисту про залучення експерта особа, що заявила відповідне клопотання, має право звернутися з клопотанням про залучення експерта до слідчого судді (1.ст.244 КПК України).

У клопотанні зазначається:

- 1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;
- 2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 3) виклад обставин, якими обґрунтовуються доводи клопотання;
- 4) експерт, якого необхідно залучити, або експертна установа, якій необхідно доручити проведення експертизи;
- 5) вид експертного дослідження, що необхідно провести, та перелік запитань, які необхідно поставити перед експертом.

До клопотання також додаються:

- 1) копії матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання;

2) копії документів, які підтверджують неможливість самостійного залучення експерта стороною захисту.

7. Клопотання розглядається слідчим суддею місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого здійснюється досудове розслідування, не пізніше **п'яти днів** із дня його надходження до суду.

Особа, яка подала клопотання, повідомляється про місце та час його розгляду, проте її неприбуття не перешкоджає розгляду клопотання, крім випадків, коли її участь визнана слідчим суддею обов'язковою.

8. Слідчий суддя, встановивши, що клопотання подано без дотримання вимог частини другої цієї статті, повертає його особі, яка його подала, про що постановляє ухвалу.

9. Під час розгляду клопотання слідчий суддя має право за клопотанням учасників розгляду або за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка чи дослідити будь-які матеріали, що мають значення для вирішення клопотання.

10. Слідчий суддя за результатами розгляду клопотання має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам, якщо особа, що звернулася з клопотанням, доведе, що:

1) для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, необхідне залучення експерта, проте сторона обвинувачення не залучила його або на вирішення залученого стороною обвинувачення експерта були поставлені запитання, що не дозволяють дати повний та належний висновок з питань, для з'ясування яких необхідне проведення експертизи, або існують достатні підстави вважати, що залучений стороною обвинувачення експерт внаслідок відсутності у нього необхідних знань, упередженості чи з інших причин надасть або надав неповний чи неправильний висновок;

2) вона не може залучити експерта самостійно через відсутність коштів чи з інших об'єктивних причин.

11. До ухвали слідчого судді про доручення проведення експертизи включаються запитання, поставлені перед експертом особою, яка звернулася з відповідним клопотанням. Слідчий суддя має право не включити до ухвали запитання, поставлені особою, що звернулася з відповідним клопотанням, якщо

відповіді на них не стосуються кримінального провадження або не мають значення для судового розгляду, обґрунтувавши таке рішення в ухвалі (ч.7 ст.244 КПК України).

12. За завідомо неправдивий висновок, відмову без поважних причин від виконання покладених обов'язків у суді, невиконання інших обов'язків експерт несе відповідальність, встановлену законом (ст.70 КПК України).

13. Експерт не має права за власною ініціативою збирати матеріали для проведення експертизи. Експерт може відмовитися від давання висновку, якщо поданих йому матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову має бути вмотивованою (ч.4 ст.69 КПК України).

14. У разі виникнення сумніву щодо змісту та обсягу доручення експерт невідкладно заявляє клопотання особі, яка призначила експертизу, чи суду, що доручив її проведення, щодо його уточнення або повідомляє про неможливість проведення експертизи за поставленим запитанням або без залучення інших осіб (ч.7 ст.69 КПК України).

15. Примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду (ч.3 ст.242 КПК України).

16. За результатами проведених експертом досліджень та зроблених за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи складається висновок експерта (ч.1 ст.101 КПК України).

1. У висновку експерта повинно бути зазначено:

1) коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза;

2) місце і час проведення експертизи;

3) хто був присутній при проведенні експертизи;

4) перелік питань, що були поставлені експертові;

5) опис отриманих експертом матеріалів та які матеріали були використані

експертом;

6) докладний опис проведених досліджень, у тому числі методи, застосовані у дослідженні, отримані результати та їх експертна оцінка;

7) обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання.

2. У висновку експерта обов'язково повинно бути зазначено, що його попереджено про відповідальність за завідомо неправдивий висновок та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

17. Висновок передається експертом стороні, за клопотанням якої здійснювалася експертиза (ч.9 ст.101 КПК України). Висновок експерта, залученого слідчим суддею, надається особі, за клопотанням якої він був залучений (ч.9 ст.244 КПК України).

18. Якщо при проведенні експертизи будуть виявлені відомості, які мають значення для кримінального провадження і з приводу яких не ставилися питання, експерт має право зазначити про них у своєму висновку. Висновок підписується експертом (ч.3 ст.102 КПК України).

ОТРИМАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ (СТ.245 КПК УКРАЇНИ) це врегульована кримінальним процесуальним законом слідча (розшукова) дія, яка спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться **шляхом** відібрання від учасників кримінального процесу біологічних зразків, зразків з речей і документів.

Підставами для отримання зразків для експертизи є наявність достатніх відомостей вважати, що за допомогою отримання зразків буде проведена порівняльна експертиза, вході якої можна буде встановити приналежність відповідних об'єктів конкретній особі або виявити нові докази по кримінальному провадженні.

Метою отримання зразків для експертизи є встановлення приналежності біологічних зразків, зразків з речей і документів конкретній особі або виявлення нових доказів по кримінальному провадженні.

Процесуальні підстави отримання зразків для експертизи :

— постанова прокурора (ч.3 ст.245 та ч.2 ст.241 КПК України) – у разі відібрання біологічних зразків у особи;

— слідчий погоджує з прокурором клопотання про проведення вказаної слідчої дії та звертається до **слідчого судді**, останній виносить **ухвалу** про дозвіл на проведення вказаної слідчої (розшукової) дії – у разі відібрання зразків з речей і документів (ч.2 ст.245 та ст.163 КПК України) .

Засоби, що використовуються під час отримання зразків для експертизи (ст. 107 КПК України) — фіксація ходу і результатів даної слідчої (розшукової) дії повинно відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відомчими нормативно-правовими актами.

Особи, які мають право на отримання зразків для експертизи (ст.245 КПК України)

- 1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів;
- 2) прокурор.

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Отримання зразків для проведення експертизи здійснюється на підставі постанови прокурора (ч.3 ст.245 та ч.2 ст.241 КПК України) — у разі відібрання біологічних зразків у особи або на підставі ухвали слідчого судді або суду — у разі відібрання зразків з речей і документів (ч.2 ст.245 та ст.163 КПК України).

2. Отримання зразків для експертизи може бути проведено виключно у межах строків досудового розслідування. Отримання зразків для експертизи після закінчення строку досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими (ч.8 ст.223 КПК України).

3. Отримання зразків для експертизи допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність (ч.4 ст.241 КПК України).

4. Отримання зразків для експертизи проводиться у денний час, не допускається проводити отримання зразків для експертизи у нічний час (з 22 до 6 години), за винятком невідкладних випадків, коли затримка в його проведенні

може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення (ч.4 ст.223 КПК України).

5. Слідчий, прокурор зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих) для отримання зразків для експертизи. Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (ч.7 ст.223 КПК України).

6. Для участі в отримання зразків для експертизи може бути запрошений судово-медичний експерт або лікар (ч.2 ст. 241 КПК України).

Перед проведенням слідчої (розшукової) дії особам, які беруть у ній участь, роз'яснюються їх права і обов'язки, а також відповідальність, встановлена законом.

7. Перед початком отримання зразків для експертизи, особі, пред'являється постанова прокурора або ухвала слідчого судді. Після цього особі пропонується добровільно надати зразки для експертизи, а в разі її відмови — проводиться примусово (ч.3 ст. 245 КПК України).

8. Отримання зразків для експертизи, яке супроводжується оголенням особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком його проведення лікарем і за згодою особи, у якої отримуються зразки.

9. Слідчий, прокурор не вправі бути присутнім при отриманні зразків для експертизи у особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу.

10. Процесуальна фіксація отримання зразків для експертизи повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України та відповідати вимогам ст. 107 та ч.4 ст. 241 КПК України.

11. За результатами отримання зразків для експертизи складається протокол (ст. 104 КПК України), копія якої надається особі, отримання зразків для експертизи, якої проводилося примусово. До протоколу в разі необхідності долучаються додатки (ст. 105 КПК України). Зображення, демонстрація яких може розглядатись як образлива для особи, зберігаються в опечатаному вигляді

і можуть надаватися лише суду під час судового розгляду (ч.5 ст. 241 КПК України).

Загальні правила проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проступків

Відповідно до ч. 1 ст. 246 КПК України та п. 1.5 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі – Інструкція)¹, негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України.

1 Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ ГПУ, МВСУ, СБУ, АДПСУ, МФУ, МЮУ від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>.

Вимоги, які законодавець висуває до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, суттєво обмежують їх застосування під час досудового розслідування нетяжких злочинів, зокрема кримінальних проступків.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 246 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії проводять у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб. Негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ст. 260–264 (у частині дій, що проводять на підставі ухвали слідчого судді), 267, 269, 2691, 270–272, 274 КПК України, проводять виключно в кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

У п. 1.14 цієї Інструкції визначено негласні слідчі (розшукові) дії, які проводять незалежно від тяжкості злочину:

– зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України), що полягає в одержанні інформації з електронних інформаційних

систем, що містять відповідну інформацію, зокрема із застосуванням технічного обладнання (п. 1.14.1 Інструкції);

– установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України), яке полягає в застосуванні технічного обладнання для локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, зокрема мобільного терміналу, систем зв'язку й інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передають, якщо внаслідок його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження (п. 1.14.2 Інструкції).

Тому вимоги ст. 300 КПК України, у якій визначено, що для досудового розслідування кримінальних проступків дозволено виконувати негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені ч. 2 ст. 264 та ст. 268 КПК України, цілком відповідають положенням ст. 246 КПК України й Інструкції.

Отже, під час досудового розслідування кримінальних проступків дозволено проводити:

– зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, у разі коли доступ до них не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту. Тоді це не потребує дозволу слідчого судді (ч. 2 ст. 246 КПК України);

– установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України). Цю негласну слідчу (розшукову) дію проводять на підставі ухвали слідчого судді.

Порядок, тактику й методику проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій, взаємодію уповноважених оперативних підрозділів, які виконують доручення слідчого (дознавача) або прокурора на їх проведення, з особами (підрозділами), що залучаються до проведення таких дій, урегульовано окремим нормативно-правовим актом органів, у складі яких перебувають уповноважені оперативні підрозділи (п. 1.16 Інструкції).

Відповідно до ч. 3 ст. 246 КПК України, рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий (дознавач) або прокурор, а у

випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого (дізнавача), погодженого з прокурором. Слідчий (дізнавач) зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до ст. 252 КПК України, фіксація перебігу й результатів негласних слідчих (розшукових) дій має відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим КПК України. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складають протокол, до якого в разі необхідності долучають додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки, можуть зазначати із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством.

Також проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть фіксувати за допомогою технічних та інших засобів (ч. 2 ст. 252 КПК України).

Відповідно до ч. 3 ст. 252 КПК України, протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж за 24 год з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передають прокурору. Прокурор має вжити заходів щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати в кримінальному провадженні.

У п. 4.3 Інструкції цю вимогу викладено інакше, а саме уточнено вимоги законодавця: *«Кожний протокол про результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії з додатками не пізніше ніж за 24 год після його складання передають прокурору, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва».*

Відповідно до п. 2.1 Інструкції, рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії слідчий (дізнавач) або прокурор викладає в постанові, яка має відповідати вимогам ст. 246, 251 КПК України, якщо цю дію проводять без

дозволу слідчого судді, або в невідкладних випадках, передбачених ст. 250 КПК України.

Клопотання слідчого (дізнавача) або прокурора слідчому судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії має відповідати вимогам, зазначеним у ст. 248 КПК України, і матеріалам кримінального провадження, які надають лише на вимогу слідчого судді для підтвердження необхідності проведення негласної слідчої (розшукової) дії (п. 2.2 Інструкції). У клопотанні слідчого (дізнавача) або прокурора, ухвалі слідчого судді не зазначають уповноважений оперативний підрозділ, який має виконувати негласну слідчу (розшукову) дію.

Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим Кримінальним процесуальним кодексом (ч.1ст 252 КПК України).

За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством (ч.1ст 252 КПК України).

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів (ч.2ст 252 КПК України).

Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору (ч.3ст 252 КПК України).

Прокурор вживає заходів щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні (ч.4ст 252 КПК України).

Особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його

захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим (дознавачем) протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом (ст.253 КПК України)

Відомості про факт та методи проведення негласних слідчих (розшукових) дій, осіб, які їх проводять, а також інформація, отримана в результаті їх проведення, не підлягають розголошенню особами, яким це стало відомо в результаті ознайомлення з матеріалами кримінального провадження (ч.1 ст 254 КПК України).

Виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається (ч.3 ст.254 КПК України).

Відомості, речі та документи, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які прокурор не визнає необхідними для подальшого проведення досудового розслідування, повинні бути невідкладно знищені на підставі його рішення (ч.1 ст.255 КПК України).

У разі якщо власник речей або документів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, може бути зацікавлений у їх поверненні, прокурор зобов'язаний повідомити його про наявність таких речей або документів у розпорядженні прокурора та з'ясувати, чи бажає він їх повернути. Допустимість дій, передбачених цією частиною, та час їх вчинення визначаються прокурором з урахуванням необхідності забезпечення прав та законних інтересів осіб, а також запобігання завданню шкоди для кримінального провадження (ч.3 ст.255 КПК України).

Знищення відомостей, речей та документів здійснюється під контролем прокурора (ч.5 ст.255 КПК України).

Протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч.1 ст.256 КПК України).

Особи, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до

їх проведення, можуть бути допитані як свідки. Допит цих осіб може відбуватися із збереженням у таємниці відомостей про цих осіб та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом (ч.2 ст.256 КПК України).

Якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора (ч.1 ст.257 КПК України).

Передача інформації, одержаної внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, здійснюється тільки через прокурора (ч.2 ст.257 КПК України).

ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

ЗНЯТТЯ ІНФОРМАЦІЇ З ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ (ст. 264 КПК України) — це негласна слідча (розшукова) дія, відомості про факт та методи проведення якої не підлягають розголошенню та спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться *шляхом* застосування відповідних технічних засобів відбору та фіксації змісту інформації в електронних інформаційних системах або їх частин.

Підставами для проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

Метою проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем є відбор та фіксація змісту інформації, що містяться в електронній інформаційній системі або їх частин, без відома її власника, володільця або утримувача.

Підстави проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем :

- 1) якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб;
- 2) проводяться виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

Засоби, що використовуються під час проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 1 ст.273 КПК України):

- 1) виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів;
- 2) створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій.

Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих дій оформлюється відповідним протоколом.

Особи, які мають право проводити зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 6 ст.246 КПК України)

- 1) слідчий (дознавач) , який здійснює досудове розслідування злочинів;
- 2) уповноважені оперативні підрозділи — за дорученням слідчого;
- 3) інші особи — за рішенням слідчого чи прокурора, окрім адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язане з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру (конфіденційне співробітництво).

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Зняття інформації з електронних інформаційних систем проводиться за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого погодженого з прокурором на підставі ухвали слідчого судді (ст.263 КПК України).

2. Клопотання про надання дозволу на проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем слідчий суддя зобов'язаний розглянути протягом *шести годин* з моменту його отримання, за участю особи, яка його подала (ч. 1 ст.248 КПК України).

3. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем не може перевищувати **два місяці** (ч. 1 ст.249 КПК України).

4. Строк проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем може бути продовжений слідчим судею за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого погодженого з прокурором на строк, який не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування. У разі якщо така негласна слідча (розшукова) дія проводиться з метою встановлення місцезнаходження особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду, та оголошена в розшук, вона може тривати до встановлення місцезнаходження розшукуваної особи (ч. 4 ст. 249 КПК України).

5. В ухвалі слідчого судді про дозвіл на втручання у приватне спілкування в цьому випадку додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи, в якій може здійснюватися втручання у приватне спілкування (ч.3 ст.264 КПК України).

6. За результатами проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки (ч. 1 ст. 252 КПК України). Виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається (ч. 3 ст. 254 КПК України).

Зміст інформації, одержаної внаслідок здійснення зняття відомостей з електронних інформаційних систем або їх частин, фіксується на відповідному носіїві особою, яка здійснювала зняття та зобов'язана забезпечити обробку, збереження або передання інформації.

7. Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через **двадцять чотири години** з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору, який вживає заходів щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні (ч. 4 ст.252 КПК України).

8. Особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом (ч. 2 ст. 253 КПК України).

9. Протокол щодо проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України).

10. Якщо в результаті проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора (ч. 1 ст. 257 КПК України).

Відповідно до ч. 2 ст. 264 КПК України, не потребує дозволу слідчого судді здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту.

Дізнавач проводить зняття інформації з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту без ухвали слідчого судді, оформлюючи процесуальні дії протоколом про результати зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин.

Проведення цієї негласної слідчої дії без дозволу слідчого судді допускають у тому випадку, коли потрібно:

отримати інформацію, розміщену особою в соціальних мережах, тематичних форумах;

установити ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи за допомогою спеціальних програмних утиліт. Перший їх вид – це утиліти, що надають інформацію про комп'ютери-хости й мережі. Така інформація є необхідною для адресації в мережі, тому є доступною. Другий вид – це утиліти для збору інформації про окремих користувачів, наприклад, реальне ім'я користувача, останній час і дата входження до системи; специфічний вид активності користувача, який увійшов до системи, а інколи навіть поштова адреса й телефон користувача. Однак така інформація може бути несправжньою. Крім того, заборонено використовувати специфічні утиліти, які обходять обмеження, встановлені для користувачів системи.

УСТАНОВЛЕННЯ **МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ**
РАДІОЕЛЕКТРОННОГО ЗАСОБУ (ст. 268 КПК України) — це негласна слідча (розшукова) дія, відомості про факт та методи проведення якої не підлягають розголошенню та спрямована на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Вказана слідча дія проводиться *шляхом* застосування технічних засобів у системі зв'язку та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку.

Підставами для установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

Метою установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 1 ст.268 КПК України) є локалізації місцезнаходження радіоелектронного засобу, у тому числі мобільного терміналу систем зв'язку, та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті його проведення можна встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу можливе у випадку, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ч. 1 ст.246 КПК України)

Засоби, що використовуються під час установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 1 ст.273 КПК України):

- виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів;
- створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій.

Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих дій оформлюється відповідним протоколом.

Особи, які мають право на установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу(ч. 6 ст.246 КПК України)

- 1) слідчий, який здійснює досудове розслідування злочинів;
- 2) уповноважені оперативні підрозділи — за дорученням слідчого;
- 3) інші особи — за рішенням слідчого чи прокурора, адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язане з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру (конфіденційне співробітництво).

Процесуальний порядок проведення та фіксації ходу і результатів:

1. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводиться за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого погодженого з прокурором на підставі ухвали слідчого судді (ч. 4 ст.267 КПК України). В ухвалі слідчого судді про дозвіл на встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять унікально ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання.

2. У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII

Особливої частини Кримінального кодексу України установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу може бути розпочато до постановлення ухвали слідчого судді за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або прокурора. У такому випадку прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді (ч. 4 ст.268 КПК України).

Слідчий суддя розглядає таке клопотання згідно з загальними вимогами КПК України (ч. 2 ст.250 КПК України).

Виконання будь-яких дій з проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинно бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії. Отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена (ч. 4 ст.267 КПК України)

2. Клопотання про надання дозволу на установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу слідчий суддя зобов'язаний розглянути протягом *шести годин* з моменту його отримання, за участю особи, яка його подала (ч. 1 ст.248 КПК України).

3. Строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу не може перевищувати *два місяці* (ч. 1 ст.249 КПК України).

4. Строк установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу може бути продовжений слідчим суддею за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого погодженого з прокурором на строк, який не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування. У разі якщо така негласна слідча (розшукова) дія проводиться з метою встановлення місцезнаходження особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду, та оголошена в розшук, вона може тривати до встановлення місцезнаходження розшукуваної особи (ч. 4 ст. 249 КПК України).

6. За результатами установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки (ч. 1 ст. 252 КПК України). Виготовлення копій протоколів про проведення

негласних слідчих (розшукових) дій та додатків до них не допускається (ч. 3 ст. 254 КПК України).

7. Протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через **двадцять чотири години** з моменту припинення зазначених негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору, який вживає заходів щодо збереження отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні (ч. 4 ст. 252 КПК України).

8. Особи, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом (ч. 2 ст. 253 КПК України).

9. Протокол щодо установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені під час їх проведення речі і документи або їх копії можуть використовуватися в доказуванні під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України).

10. Якщо в результаті установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу будуть виявлені ознаки кримінального правопорушення, які не розслідується у даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора (ч. 1 ст. 257 КПК України).

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО ПИТАННЯ

Систему слідчих (розшукових) дій в кримінально-процесуальному праві складають: допит (ст.ст. 225, 352, 353, 351, 226, 354); пред'явлення особи для

впізнання (ст.ст. 228, 229, 230); огляд (ст.ст. 237, 238, 239); ексгумація трупа (ст. 239); обшук (ст. 234); слідчий експеримент (ст. 240); освідування особи (ст. 241); проведення експертизи (ст. 242).

Слідчі (розшукові) дії слід відрізняти від *негласних слідчих (розшукових) дій*, які хоча і є їх різновидом, проте відомості про факт та методи їх проведення не підлягають розголошенню.

Негласні слідчі (розшукові) дії, є різновидом слідчих (розшукові) дій, проте відомості про факт та методи їх проведення не підлягають розголошенню. Проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ч.ч. 1, 2 ст. 246 КПК України).

ВИСНОВКИ З ТЕМИ:

Під слідчими (розшуковими) діями в кримінальному процесі слід розуміти врегульовані нормами кримінально-процесуального права процесуальні дії, спрямовані на збирання і (або) перевірку доказів, здійснювані в певних стадіях кримінального процесу уповноваженою на те особою, яка несе персональну відповідальність за їх проведення.

Слідчі (розшукові) дії займають провідне місце в системі засобів пізнання обставин злочину у стадії досудового розслідування в кримінальному процесі України.

Системними ознаками слідчих (розшукових) дій є: 1) спрямованість цих дій на одержання фактичних даних про юридично значимі обставини кримінальної справи; 2) провадження слідчих (розшукових) дій особисто слідчим, який несе персональну юридичну відповідальність за їх обґрунтованість і законність. Відсутність однієї із цих ознак, робить неможливим включення процесуальної дії до системи слідчих (розшукових) дій. З цього слідує, що систему слідчих (розшукових) дій в кримінально-процесуальному праві складають: допит (ст.ст. 225, 352, 353, 351, 226, 354); пред'явлення особи для впізнання (ст.ст. 228, 229, 230); огляд (ст.ст. 237, 238, 239); ексгумація трупа (ст. 239); обшук (ст. 234); слідчий експеримент (ст. 240); освідування особи (ст. 241); проведення експертизи (ст. 242).

Слідчі (розшукові) дії слід відрізняти від *негласних слідчих (розшукових) дій*, які хоча і є їх різновидом, проте відомості про факт та методи їх проведення не підлягають розголошенню.

Негласні слідчі (розшукові) дії, є різновидом слідчих (розшукові) дії, проте відомості про факт та методи їх проведення не підлягають розголошенню. Проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ч.ч. 1, 2 ст. 246 КПК України).

Усі слідчі (розшукові) дії проводяться за наявності правових та фактичних підстав з дотриманням процесуальних правил їх проведення. За своєю класифікацією всі слідчі (розшукові) дії можна поділити на: основні та додаткові, первинні та повторні, невідкладні (негайні) та інші, обов'язкові та необов'язкові.

Класифікація слідчих (розшукових) дій на вербальні, нон-вербальні та змішані розмежовує принципово різні шляхи одержання інформації і запобігає необґрунтованій підміні однієї слідчої (розшукової) дії іншою.

